

LA RENAXENSA

6 DE FEBRER

MARIAN FORTUNY

NECROLOGÍA

II.

A sa arribada á Roma en Fortuny emprengué un cuadro, de més que regulars dimensions, representant una acció de la guerra de que acabava d'esser testimoni per la Diputació provincial de Barcelona. Aquest cuadro no l'havia desamparat may més; passava á vegadas anys enters sense treballarhi, pero sempre tornava á repéndrel. Lo que revela la forsa del geni d'en Fortuny es qu' á cada represa desfeya lo qu' havia fet alguns mesos avants: ho trojava ja molt inferior á n' en *Fortuny*.

No vuy recordar algunas eczigencias que tinguèren lloch respecte d'aquesta obra per part d'algun individu de la dita corporació; pero desgustat en Fortuny desfèu l' tracte y enviá á la Diputació l' preu del cuadro que tenia ja cobrat y li fòu admés. Llavoras correguè la veu de que havia borrat tot lo que hi havia fèt durant aquells anys, lo cual no si-

guè mes qu' una impostura. No tant sols no malmeté en res l' treball que hi tenia esmersat sinó que proposá á la Diputació que l' dia qu' ell donguès per llest l' cuadro li cediria per l' preu estipulat en 1861 avants que véndrel á ningú més—sabent bè l' valor que tenian ja en aquesta época sas obras. Després de mort ell, creyém que sa familia ha recordadas aquestas paraulas y fins creyém que si per part de nostres autoritats s' haguès mostrat ansia en recullirlo, aquest cuadro á mitx fer haguera sigut l' orgull de Barcelona, aixís com la carencia d' ella nos serveix d' ignominia.

En Fortuny durant aquest temps havia tornat á l' Africa, y havia enriquit sòs álbuns ab nous y més admirables estudis, al pas que sòn taller ab tota classe d' armas, robas y utensilis que l' constituhan un verdader museo y en l' cual anava—pot dirse—enterrant l' fruyt de sas obras.

Quant un parell d' anys avants de la guerra franch-prusiana entrá en Paris, en Fortuny se meravellá de que ja tothom l' coneguès, y allá comensá á recullir l's més honorosos llorers de sa vida. Entre l's cuadros que més célebre l' feren llavoras recordém l' «Domador de sèrps.»

En 1870 pintá en Paris sòn més popular cuadro *La Vicaria*, (pagat en 70,000 franchs) pe' l' cual l' matex Meissonnier li serví de modelo per una de las figuras del cuadro. Aixó fèu decantar cap al fill de Reus tots los entussiastas de Meissonnier y Gérôme y aquestos mateixos ídols de l's artistes francesos semblavan ajupirse á besar las trepitjadas de 'n Fortuny.

¿Era aixó admiració? Semblava que sí, pero ¡sab Dèu si era no més per ferlo caure de més alt!

Desde llavoras á ensá en Fortuny pintá un gran nombre de cuadros entr' ells *La matansa de l's Abencerratges*, *Los acadèmichs eczaminant una modela*, *Lo passetj pel jardí*, *La brena en lo camp*, etc., etc. y quant segur de son progrès torná á Paris en l' estiu de 1874 trová convertits en enemichs verinosos tots l's que pochs anys avants s' ajupian á n' ell fins á rebaixarse.

En aquet mateix estiu á que n's referim tinguè en Paris entrevistas llargas y cordials ab dos de nostres principals artistes, antichs condeixebles d' ell. Franch y senzill com en sa juventut l's demanava igual qu' en la época en que

estudiava en la nostra Academia parer sobre sas pinzelladas y líneas; l' únich cambi qu' havia sufert sòn caràcter era un ayre taciturn y potser un xich desconfiat que li era causador d' un amarch sufriment.

En Fortuny, en apariencia d' un temperament sà y naturalesa robusta comensava á engroixirse extraordinariamente tendint á la obesitat. Sa vida s' havia convertit en una fatiga sens terme, moltes vegadas las horas de repòs las convertia en treball y quant axis no ho feya un insomni febròs l' tormentava.

Enrahonant un dia ab aquestos dos amichs qu' acavo de citar los hi diguè ab tota la franquesa que puga regnar entre tres amichs d' infancia:

—Fins are he pintat pe' l' públich, dintre dos anys conto haberme creat una posició suficient per no haber de pintar per viure y llavoras... pintaré no ja pe' l' públich sino per mí.

Aixís se separaren y en Fortuny regressá á Roma, trasladant son estudi á fora de la *Porta del Popolo*. Arrivat aquí l' dissapte 31 Octubre d' aquella tardor y procedent de Portici acabá sòn últim cuadro de la platja del lloch ja dit, en temps de banys. Comensá un quadret de fisionomía bastant original del cual son l' objecte sos dos fills, nú lo un de mitx en amunt y ajeguda l' altre ab un vano en la má; l' estudi d' un carnicer netejantse la sang que l' espurná després d' escorxar un bou; l' retrato de son condeixeble l' notable pintor catalá Tapiró; estudis de platja y gent banyantse, y algunas ayguadas.

Trovant humit son taller l' feu assecar per medi del foch y en tant cedint á son deliri de pintor treballava en lo jardí de sa *villa* sens infundarse en la humitat que l' rodejava, ja á causa de la situació qu' ocupa, ja per motiu de la estació en que aixó sucsehia.

En fí en 13 de Novembre del mateix any (1874), cayguè malalt d' una *fèbre perniciosa* que l' obligá á jeure; no obstant s' axecava á ratos y s' entretenia en copiar á la ploma una mascarilla de Bethooven, la quina tenia una verdadera mania en copiar. Vuyt dias estiguè malalt y l' dia 21 de Novembre, á dos cuarts de sis de la tarde son cor deixá d' eczistir passant sòn esperit á viure en sas obras.

La noticia de la mort de 'n Fortuny cayguè com l' llamp

sobre Roma y aviat sobre la Europa. Aquella nit molts artistes espanyols vetllaren son cadáver y l'escultor catalá Sunyol li enmotllá la testa.

Al dia vinent, 22, la fotografia trasladá sobre l'paper ab la freda é infalible fidelitat de la ciencia, sa fisonomia encare gens descomposta, y al 23 se fèu la autopsia al cadáver. Los resultats que donguè han causat inmensa estranyesa; sòn cor se trovava atrofiat fins á ocupar la quinta part del volúm que deu ocupar un cor normal; de sos pulmons lo un havia casi desaparecut y l'altre estava en estat esponjós. En sòn cervèll s'notava un gran desequilibri entre lo un lóbul y l'altre, desequilibri que s' feya sentir inevitablement en sos actes; lo que demostrava també sòn cervèll era un molt major desarrollo en la regió anterior, axó es en lo referent á l's òrgans perceptius y comparatius en la regió superior, lloch hont sembla residir lo que s' nomena idea.

Efectivament en tòtas sas obras brilla una extrema correcció y precisió de forma que may respon á un fí filosófich, moral, didáctich, polítich, etc., etc.

Al vespre del matex 23 se l' portá á pes de brassos per setse artistas á la Iglesia de Santa Maria de Popolo, cubert l' túmbol d' una rica draperia de vellut, y entapissat de coronas entre las quals reposava la sèva paleta y l's pinsells plé tot encare de color tal com ell acabava de deixarho.

Al dia vinent, á las deu del dematí se l' portá al cementiri després de las honras religiosas; portavan las glassas los Srs. Morelly, D' Epinay, Casado y l' síndich de Roma. De totas las parts d' Italia concorreguèren artistas que plo- rant tots la mort d' un pare assistiren al enterro. Roma vestia dol rigurosíssim y desde acèras, portas y finestras seguí ab l's ulls plens de llágrimas la fatal comitiva qu' arri- vá al *Campo Vanaro* hont se donguè sepultura al cadáver d' aquell geni catalá. Dintre la caixa se colocá per órde de la esposa del finat la paleta y pinsells que usava en vida, la capseta de pintura ab que solia anar á fer estudis y la mascarilla de Bethooven, última obra hont apoyá sa má.

Sobre la llosa s' pronunciaren alguns discursos entr' ells los de l's Srs. Vertunni, Ferrandiz, Casado, Rancés, Vallés, D' Epinay, Romako y Venturi.

Lo sepulcre hont se l' enterrá es donatiu de la ciutat de Roma, en la paret del qui s' escriguè interinament

«M. F. REUS.» inscripció que no sabem ben explicar.

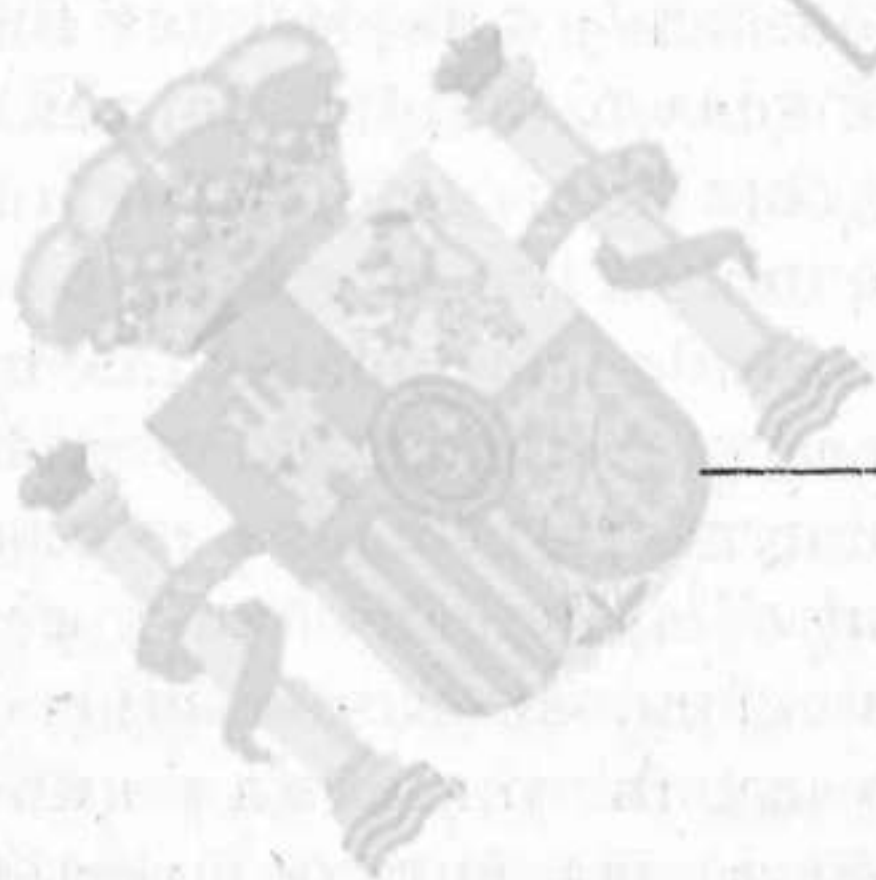
En Fortuny ha deixat á sa viuda Cecilia de Madrazo, una noya de cinch anys—Maria Lluisa—y un noy de tres—Marian.

. . . . .

En Fortuny ha grabat ab sas obras un dels noms més gloriòsos en los anals del Art. Són pinsell l' ha elevat á molta major altura, los eczemples que dexa li elevarán molt més encare.—Un nou motiu perquè la humanitat s' enorgullexi, majorment del sigle XIX, del sigle de l's grans descubriments, de las grans revolucions y de l's grans genis.

Barcelona 1875.

APELES MESTRES.

DEL MAL PARLAR EN CATALÁ

Molts son los qui han fet y fan lloables esforços per la renaixensa del catalanisme, per realisar nostras lletres al libell de que son dignas, per refermar sólidament la llengua que fou mare de tantas altrás, y ab que un jorn parlá mitja Europa; mes ningú s' ha esmentat del parlar mal, donant puntada nó als abusos gramaticals, neologismes, archaismes, estrangerismes etc., sino á las paraulas de bruta mena, als dits grossers é infames interjeccions, vots, malicias, juraments y renechs que per desgracia privan en nostra terra ab marcada superioritat sobre d' altres.

Sians lícit discórrer quelcóm en tal materia, que sino interessa á la filología, interessa y molt á la moral.

Las malas paraulas son comunas á tota llengua, com las malas gents y costums son comunas á tota societat. Empero hi ha llenguas mes ocasionadas á tal defecte, per sa construcció ó naturalesa, així com hi ha gents y costums mes viciosas per sos elements ó inclinacions.

Lo catalá, bronch, aspre, gutural, monosílabich, sobre tot en boca del comú, se presta admirablement á las exclacions de ira, despit, enuig ó dolor, á provocacions resoltas ó reticents, á totas aquellas *trenquillas* de la conversa, *partículas expletivas* de sorna, de refors, de pás, á voltas de mera forma cadenciosa ó pintoresca, que juntas en sos abusos han generat la parla grossera, fácilment convertida en insolencia y bruticia, renechs y blasfemias.

Aquest abús, ans de tot es un vici y un defecte.

Es un vici, porque s' hereta, porque s' comunica y propaga, sovint sens sentiment ni conciencia, de capa en capa, de grau en grau, passant de lo menys brut á lo mes lleig, de lo menys xich á lo mes gros, fins á ferse una costúm casi inextirpable, y una vera necessitat.

Es defecte, porque naix de una vilesa, acusa una vilesa, y envileix al qui hi cau per sa minúa.

No en vá dehiem que las malas paraulas son com las malas gents y las malas costúms. Unas y altres tenen relació immediata, perque de las últimas pervenen las primeras.

Sens necessitat de mirar á diferencias de temps y llochs, ni á las diversas escalas socials, basta fixarse en lo geni, ó millor dit en la criansa de cada persona. Miréula: quant mes sábia y moralisada, mes decorós es son parlament.

¿No diu lo llibre de la Sabiduría per excel·lencia, que de la abundancia del cór parla la boca?

En efecte, qui té l' cór net, no embruta sos llávis.

Aixó vol dir que per ben parlar, no basta la sola criansa.

No basta, perque á mes de vici y defecte, lo parlar lleig es una malaltia personal ó social.

Los pobbles ó individuos mal parlats, regularment no son felissos, ó no saben serho; cosa bastant diversa.

Alguns s' excusan ab la miseria: ¡nó! segons la filosofia cristiana confirmada per la experiencia, l' hom pus mesquí pot tenir resignació, calma, confiança en Deu, y en tal cas no parlará mal.

Vuy dia es molt comú dirse malhuyrats los qui no póden alcansar quant ambicionan, ó arribar mes enllá de ahont són. Los tals maleheixen y blasfeman de tot, perque han de treballar pera viurer, perque son treball no 'ls dona sóbras, ó nols permet gosar, lluhir y trunfar com altres fan.

Assó, ans que malhuyransa es desconeixensa del deber, turbadora presumpció, descontentament de la propia sórt y enveja de la dels altres. Ab assó s' fa desdixat á sí y á molts, qui podria passarho be segons sa condició. Ab assó, las societats enmalalteixen, fins que acaban per enfonsarse en un abisme de sanch y runas. Frescas memorias podrian citarse en prova de tan amarga veritat.

¿Cóm es que altres pahissos menys afavorits, com Suissa, l' Piemont, la baixa Alemanya, Suecia etc. respectivament ho passen millor? Perque han virtut y morigeració; perque la gent es de bona pasta y senzill natural.

¿No veyem entre nosaltres mateixos, en certs pobbles del camp y de la montanya, com se viu mes llarch y mes be, ab la apacibilitat de la naturalesa, tal volta sens goixs sorollosos, pero també sens grans infortunys?

La benhuiransa pot férsela quiscú ab sols volerho, si be sempre per medis lícits. D' aquells qui s' diuhen infortu-

nats, si s' posan la mà al pit, entre cent los noranta haurán de confessar que la culpa es sua.

L' que necessita, treballi: l' qui té poch, estalvihi: treball y estalvi son lo gran secret del benestar.... y també del progrés.

Aquell que s' contenta ab la sua sórt es ditxós, puig lluny de ambicions y envejias, gosa la pau del cór, que es fonament de tota benhuyransa; pero tampoch parla mal.

En Catalunya la costúm de dir malas paraulas es á un temps, vici, defecte y malaltia.

Lo llenguatge corromput s' es fet ruhí, tant en construccions y terminacions, com en tó y accent.

Sa vigorosa rudesia ha vingut exagerantse ab malicia, y esta s' ha mesclat en lo sentit ab intenció.

De aquí resulta que l' poble, gran amich de la expressió lacónica, ha inventat per dirho així un dialecte especial, compost de alguns mots de maligna y sublimada energía, que en accepció figurada ténen varios sentits, segons lo só ab que s' diuhen ó la aplicació que se 'ls hi dona.

Eixos mots que casi póden reduhirse á un verb y quatre noms, tot ho diuhen, y están en totas las bocas grosseras, embrutant fins la conversa mes indiferent; porque son mots infames per essencia, presos de objectes odiosament cínichs y crapulosos.

Si assó succeheix en lo curs ordinari, pot figurarse qué tal será en casos de apassionament ó arrebató, en boca de carreters y marmanys, ja famosos per son llengoteijar *recargolat*.

Dè tal modo est vici s' es arrelat en la gent baixa, que lo maman ab la llet, los fills lo prenen dels pares, y viuhen y moren sen pérdrerl', si be en desigual grau de malignitat.

Per dissort, aytal vici no compta d' avuy.

Repasant antigas escripturas, sen' troban no poch vestigis.

Las historias van plenas de la gran feresa de las maynadas catalanas en Italia, en Castella, en Orient, contra moros y cristians; los qui aterraban al enemich ab sas horribles blasfemias é imprecacions.

No parlém de moltras ordenansas fetas de lluny per extirpar semblant malesa.

Desde l' seggle 13^é, entre las primeras del Consell de Bar-

celona, n' hi ha de severas contra l's qui juraban ó renegaban de Deu, de sos sagrats *membres* y personas, de Nostra Dona y dels Sants y Santas del Parahís; tot lo que prova cuanta era ja la malicia del llenguatge.

Per no citar mes que un exemple, traslladarém ab la deguda reserva un document auténtich del any 1443, que casualment ha vingut á nostras mans, y diu així:

«Cum Johannes de Tolosa botxinus sive more-de-vaques (1) civitatis Barcinone, diabólico ductus spiritu, Deum non timendo, correctionemque Domini Regis et temporalem expernendo, in vituperium et desonorem Domini Nostri Jhesucristi et Beatæ Mariæ Virginis ejus matris, atque Sanctorum, multifarie multisque modis, et in pluribus locis et coram populi multitudine, dixerit hæc verba in effectu:—Yo renech.... malgrat sie dell, del p... f... asotat, retalat, que no has poder, ne la bagassa....—fahent la creu en terra, e rerasant aquella, e scupint en aquella, e calsigant ab los peus; e moltes altres paraulas e cosas hereticals lo dit mora-de-vacas ó botxí ha fetes e dites contra Nostre Senyor Deu, e la Verge Madona Sta. Maria, sancts e sanctes de Paradís, ab gran injuria, desonor y perjudici dells, Propterea etc. etc.»

Aquest criminal fou prés y lliurat á la inquisició, com á cas extraordinari per la gravetat de las blasfemias, que no bastaba á castigar la pena regular de exposició en lo *costell*, durant mes ó menys spay, ab un clau atravessat en la llengua. De tots modos, consideradas las circunstancias de temps y lloch, si be s' tracta de una vil entitat, pot argüirse lo excés de ardiment y torpesa á que la mena del llenguatge donaba lloch.

Com á defecte, lo mal parlar té ademés lo travers de ser contagiós y contraproduhent.

Engendrat per la vilesa, nodrit per la incontinenca, re-

(1) Lo nom de *morro-de-vaques* que llavors se donaba al executor de la justicia, nos ha fet bastant discórrer, puix no li trobém analogía alguna; com no sia un mot despreciatiu, pero també sens sentit, fill de la repulsió natural que sempre ha causat aquell odiós personatge. Aventura no obstant una conjectura: seria corrupció de *mort-de-vagues*, prenent *vaga* en sentit de llás corredís, com expressió així molt significativa del soplici de corda, y per consegüent del horrible ministeri de qui donaba la *mort* ab ell?

finat per la malícia, no solsament provoca é incita réplicas, sino que exacerba los mateixos sentiments de que s'inspira.

Suposém una disputa entre subjectes ben criats: per mes que la passió ls' ofusqui, no s' desmedirán de paraulas, y al fi la raó vindrá á prevaleixer.

Pero sia la disputa entre gent ruda: al primer envit, injúrias, apóstrofes, dieteris. Lo punt de la discussió s' olvida sols per dar lloch á las provocacions: de paraulas se passa á fets, y las mes vegadas de una futesa resulta una desgracia; feridas, morts, venjansas...

Altre efecte de dit contagi contraproduhent, es la depravació general.

Compadescám á las classes pobres, que venen excusadas en certa manera per la costum, l' exemple, la ignorancia y sa segona naturalesa.

Ja sabém quin arraigo té la llengua en lo modo de ser de quiscú. Ni en lo camp se parla com en la vila, ni en la quadra com en la sala.

Los qui no tenen excusa, son aquells que habent rebut alguna educació, y aspirant á guanyar crédito, no reparan en imitar als grossers, y encara que ab estudi, van admetent sa llenguateria.

Mentres hi hagué mira, las bonas costums se conservaren; pero desde qu' ls senyors de sombrero y levita parlan llibrement en cafés y altres llocs, la moral pública se n' ha ressentit, y la depravació creix y creix cada dia.

Dónanse al mal parlar á manera de gala: sembla que no fa home assó de no rosegat un poch de alls y sebas.

Encara si no passés del poch, podria dissimularse, en gracia de la salsa ó energia de la llengua. Mes ¡ay de qui comensa!

¿Per qué ha de ser gala una cosa que rebaixa, que acusa avolia ó descriansa, que exclou del comers de tota persona honesta, de tota expeculació digne, de tota bona societat?

Y no obstant, estas son sols rahons de conveniencia.

Altres n' hi ha que son de salut suprema.

Grans destins té senyalats la familia humana. No se li doná la llum de intelligencia perque abusés de aytal privilegi, rebaixant lo sublime dó de la paraula al libell del brám del ase.

¡Aixó sí que es renegar de nosaltres mateixos!

Ara bé: lo sobirà Criador que tot ho feu ab admirable pòls, á cada pecat uní sa penitencia.

Los homens parlant mal, se tornan ruhins, y sent ruhins son infelissos.

En vá tractan de enlayrarse, y reclaman privilegis, y proclaman la dignitat humana.

¿Quína dignitat pot cábrer, quant ells comensan per degradarse á sí propis?

Desenganyemnos: per curar las plagas socials, per re-
nàixer, y ser altre volta—com ho forem—un poble gran,
honrat y felís, siám primer bons ciutadans, y ans que bons
ciutadans, bons particulars, bons homens.

Ans que tot, extirpém en nosaltres y en los demés, sis-
quera ab nostre exemple, la mala parla.

Mentres lo catalá segueixi renegant y envilintse á boca
plena, viurá malalt, perque aniuará un escorsó en son sèn,
fentse sempre indigne de la preuansa tant cobejada.

JOSEPH PUIGGARÍ.

LA PESCA DEL FLUIX

La barqueta 's balancejava graciosament en la hermosa platja de Sitjes esperant á una comitiva de joves y alegres sitjetanas que á la pesca anomenada del flux volian anar. La nit era clara, y la lluna ab melancólica llum feya brillar lo foch de plometas blancas ab cascabells, que s' usa en aqueixa mena de pesca, com si fos de plata. Quan las donzellas foren dins la barca, eixa s' allunyá deixant enrera la blanca vila, que desde lluny semblava la espuma de la mar que incessantment la banya, y l' alt campanar de la iglesia que, situada dalt d' una inmensa roca mitj ficada dins del mar, se dibuixava fantástich y majestuós.

Gran era la joya de las bellas sitjetanas cada volta que algun gormant peixet mossegava las blancas plomas lligadas al capdevall de la canya de cadascuna d' ellas, fent sonar lo cascabell; aquell só del cascabell que 'ls anunciava un presoner á qui la lluhentor de plata que dava á las plomas la lluna havia enganyat, era freqüent: ben plena tenian ja una cistelleta que per lo cas duyan, quan passant per vora las covas que 's troban entre mitj de Sitges y Vilanova determinaren de desembarcarhi.

Encengueren foch y ab sa mateixa pesca y alguna altre cosa que portavan s' arreglaren ellas mateixas un sopar, alegres y descuydadas; després s' en entraren á seguir las covas; los pescadors havent amarrat sa llanxa en lo sortint d' una punxaguda roca, s' en hi entraren també. Las covas eran al promte de gran elevació, mes després anavan abaixant abaixant la roca, fins á tenir de passarhi molt acotats: devian anar á parar molt lluny, mes era impossible ab tot y sa gran bona voluntat, ó curiositat, seguir las, puig l' ayre 'ls faltava y se 'ls apagava la llum; tingueren de tornar enrera després de haver arribat ja molt per enllá.

Sobte, y al esser ja prop de la sortida, un dels pescadors, que duya la devantera, cridá ab forta y seguida veu, tot apretant á corre envers la barca.

—A la barca! á la barca! ó som perduts.

Y efectivament, mentres ells feyan sa excursió subterrànea, lo cel s' havia enfosquit, la mar s' havia alterat, y grossas onadas s' atansavan y reculavan ab forsa per entre las rocas ab feréstega remor; la barca, incapás de resistir als seus embats, havia trencat la corda que la subjectava y s' anava allunyant y tornant segons lo vayvé de las onadas. Perillós era tornarshi á embarcar puig si 'ls remers no tenian prou forsa pera dominarla, era fácil que s' esberlés al topar contra alguna roca, pero ab tot mes perillós era quedarse allí; las onas anavan avansant avansant per moments y prompte taparian la plassetta y la boca de la cova y qui sap si la invadirian y arrastrarian ab ellas algun tros de pedra com havia sucsehit altres vegadas, ó ab ella obstruirian la sortida quedant aixís enterrats en vida los que s' hi quedessen, puig ningú 'ls havia de anar á traurer d' allí ahont no 'ls savian.

Perduts per perduts, tots se l lensaren dins la barca aixis que un pescador poguent cullir lo cap de la trenada corda, la feu atansar prop de la roca.

—No hi ha por, deyan ells; un cop haguem entrat un xich endins no hi haurá que temer, las onadas no naixen pas molt lluny d' aquí, prompte las haurem travessadas; sobre tot serenitat y tenirse fort á la barca, que per la mavor que hi há, no hi ha perill que 's tombe encara, pero anem depressa sino potser després seria tart.

La nau aná allunyantse d' aquellas isardas y peladas rocas, en mitj de mil perills; las donzellas mes mortas que vivas, no gosavan á tornar l' alé y seguian agafadas á la débil embarcació que tan aviat semblava volguer arribar als núvols dalt d' alguna enfurismada ona, com semblava que devallés al fons del mar ab sa rápida devallada.

—¿Y Vinyets? ¿ahont es Vinyets?

Preguntá de prompte una de las espedicionarias.

—¡Vinyets! repetiren las altres ab sorpresa y cercantla entre ellas. Mes Vinyets, la rica pubilla de una de las mes ricas casas de Sitjes, no hi era.

—S' haurá quedat en la cova, deya una, puig anava der-

rera de totas examinant la roca y no s' haurá atalayat de la nostra pressa al fugir.

—No; tal volta 'ns l' haja arreballada alguna onada y no 'ns en haguem atalayat nosaltres.

—No, repetia una tercera; aixó no pot ser, hauriam sentit son crit, hauriam vist alguna cosa uns ó altres, y jo no 'm recordo d' haverla vista d' ençá que som aquí.

¿Qué fer, donchs? Las donzellas comensaren á plorar y 'ls pescadors després de haverlos costat tant d' apartarse de aquell indret, no 's veyan ab ánimo de tornarhi, mes á mes quan la marejada s' anava fent mes forta cada cop, y 'l tornarhi era perdre-se tots: pero deixar á la pobre donzella, allí, sola y abandonada, tampoch era possible.

Sobte, entre 'l plant de las donzellas y la remor de la agitada mar, se sentí un cos que queya á l' aygua. Era Adriá, lo mes brau y gentil pescador de la comarca. Un crit d' esglay s' escapá de tots los pits, mes lo intrépit minyó, partint las enfurismadas onas ab sos brassos y bregant ab ellas; s' atansava envers las rocas; tots contenian la respiració, ni un mot s' ohigué, y, fixos los ulls en el nadador, seguian ab afany tots los seus mohiments, oblidantse fins de son mateix perill: á voltas una negra y encrespada ona 'l feya desapareixer de sa vista, com lo veyan un xich després nadar demunt la blanca escuma d' una altre; després desaparegué de sos ulls.

—Adriá haurá trobat sa sepultura en la mar, digué una d' ellas. Mes lo vell mariner, amo de la barca, remená lo cap.

—No hi ha mes bon nadador en totas eixas riveras, digué, y molt havia de poder la mar pera fer de ell presa; esperem ab la misericordia de Deu que prompte 'l tornarem á veure.

Ab aqueixa ansietat passá una llarga estona: sobte, un crit de joya sortí de tots los llavis: Adriá portant ab seu devant lo cos de la desmayada Vinyets, s' atansava nadant ab totas las forsas que li permetia sa carga.

Los pares de Maria de las neus ó del Vinyet, com las anomenen á Sitjes, se desfeyan pera veurer de alegrar á sa filla que desde 'l dia de sa excursió á las covas ditas no havia tornat may mes á somriure; no podian atinar qué era lo que tenia ni de qué provenia semblant tristesa. Per fí després de molt temps vegeren emporprarse las galdas

de sa filla y brillarli sos ulls de joya al trovarse ab lo pescador Adriá: llavoras ho compregueren tot, y mes que haguesen de causar la mort de sa filla, resolgueren apartarla d' ell. En va fou que la donzella 'ls digués que sense ell no podia viurer, que 's recordessen que ell li havia salvat la vida; tot fou en va, ella era rica, y ell no era mes que un miserable pescador de familia, de bens y posició mol diferent de la seva, y jamay hi consentirian.

Un dia, la donzella trista y sola dirigí sos passos per lo camí de las Costas de Garraf, y al ser al pich de la roca dita la Bufera, anomenada aixis perque al estrellarshi las onas se fican dintre d' un forat que en ella hi ha, y surten bufant enlayre, sentí remor entre las rocas de mes avall, y Adriá se presentá á sa vista.

Al trobarse devant d' aquell que li havia tornat la vida mes que s' en hi havia dut en cambi 'l cor, la donzella se sentí sens forsas pera sostindres y 's deixá caurer demunt la enlayrada penya. Adriá en tant anava pujant per aquells rischs ágil y lleugé com un isart y atansantse á ella li digué:

—Vinyets, lo nostre estat es diferent, la nostra fortuna també: ja se que los richs senyors no consenten may en unions com la nostra, ni jo puch desitjarla tampoch; mes jo vos amo tant que no puch viure sense veureus, y no poguent ser aixis, vull morir.

Hi havia tanta tristesa en lo tó ab que ell pronunciá aqueixas paraulas, que la donzella baixá son bell front y duas llágrimas lliscaren de sas palpebres.

—Ploreu? digué ell; llavoras puch esperar encara que alguna volta vos recordareu de mi!

—Alguna volta Adriá? alguna volta? oh! no, sempre.

—Jo havia resolt anarmen lluny, ben lluny, en algun lloch ahont lo perill fos gran pera veure si trobava la mort que fentnos iguals, al cel nos juntaria quan vos hi anessey; mes ara que m' haveu dat una esperansa, ara que se que mon recort no fugirá tant facilment de la vostra memoria, vull viure, mes vull ser rich, y ho seré. Molts dels fills d' aqueixa terra, be ho sabeu, han travessat la mar y han anat á treballar á aquella terra verge y rica, tornant després ab fortunas tan grans que cap de 'ls mes richs d' aquí pot igualar; prometeume, amada mia, guardar la me-

va memoria y jo ab la fé d' eixa promesa, treballaré ab to-
tas mas forsas y haig de tornar tan rich que 'l vostres pa-
res no me podran negarvos.

Molt de temps feya que Adriá s' havia embarcat cap á
América, y 'ls pares de la Vinyets havian intentat casarla
moltas vegadas sense poderho lograr may. Totas las nits de
bella nit anava la donzella cap al camí de las costas passejant
fins que 's feya dia, desde 'l peu de la hermita de la Trinitat
fins á la roca de la Bufera ahont havia vist á son amant.

Un dia, cap al tart, aparegué allá al lluny de la mar sa-
lada una nau que semblava vingués de ben llunyas terras;
la mar estava també aquell dia avalotada per lo que 'l bar-
co no podia pendre terra. Com mes tart s' anava fent, mes
creixia la maror y grossas gotas seguidas de llamps y trons
queyan del cel amenassant gran tempestat: tractás de do-
narli aussili, mes se conegué que ja era tart; la fosca im-
pedia veure lo que allí passava, y sols de tant en tant,
quan lo vent venia de aquell cantó, se sentia algun crit de
mando ó alguna imprecació dels mariners.

La campana de la ermita de la Trinitat tocava á temps,
y divagant pel peu d' ella com una ánima en pena, s' hi
veya la blanca figura d' una dona, destrenat son cabell
que onejava 'l fort vent.

Sobte s' higué un crit horrorós d' agonía repetit per cent
veus, que venia de la embarcació, y la claror d' un llamp
deixá veurer la combatuda nau feta deu mil trossos y hó-
mens y cosas que queyan dins la mar. Com lo ressó d'
aqueix crit, s' en sentí un altre al peu de la ermita de la
Trinitat; y una cosa blanca aná rodolant rocas avall fins á
enfonsarse en las feréstegas onas.

Lo ensendemá, la mar llensá á la platja gran munió de
cadavres, mes ab tot molts mariners hi hagué que se sal-
varen, y entre ells, lo pescador Adriá, que molt rich venia.

Lo cadavre de la Vinyets no aparegué, mes moltas nits
al passar los pescadors pel peu de la ermita, han vist una
ombra blanca nadar demunt las escumosas onas ó pasejar-
se per entre aquellas detras y peladas rocas. (1)

MARIA DE BELL-LLOCH.

(1) Es notable la semblansa de la vició de la Vinyets que contan
tots los de Sitges, ab la de la llegendá *Lamia* contada per Goysueta, en
sas *Leyendas Vascongadas*. Madrid 1856.

DELIRIUM TREMENS

(A MON AMICH ENRICH GOMEZ.)

Era la nit del últim dia de Carnaval.

Fugint del soroll y de la confusió de la vila, me 'n vaig anar al camp, y per camins extraviats, caminarás que camina, vaig deixar enrera meu la montanya, que com granítica barrera no deixava arribar á mí los ecos llunyadans de la disbauxa del poble.

Me vaig asseure en una roca, y reclinant lo front brusant sobre ma má gelada, me vaig reconcentrar en mí mateix, y volguí que ma rahó passés comptes á ma imaginació que creyentse tot l' any en carnaval havia marejat á mon enteniment ab las estranyas disfressas ab que s' vestia.

Llarga estona transcorregué, quant un soroll estrany, distreyentme de mos esforços, me fiu alçar lo cap y fixar curiosa la mirada en la vall que al peu de la montanya s' estenia.

L' espectacle qu' á mos ulls s' oferí era monstruós, absurdo.

Semblava que en la Naturalesa també hi regnés lo carnaval.

Lo riu que limitava la vall per un costat s' entornava ab sas aigüas cap dalt de la montanya, ab gran satisfacció de l' aixam d' herbas y fullas secas qu' ab ell al mar anavan, y qu' en vá, presentint tal fi, s' esforsavan en deturarse á la vorera de la corrent.

Lo vent feya sentir en lo canyar una música estranya, y per ell moguda una canya més alta que las demás portava ab son cos d' una manera exagerada lo compás rápit y frenétich d' aquella inarmonía.

Un clavell, borratxo de rosada, seguia la música ballant estranyament y tot vinclant son cos en lúblicas contorsions. Las demás flors vehinas se n' rehian judiciosament

l' una á la orella de l' altra, y á vegadas s' acotxavan totas d' un cop per veurer millor la follia de sa companyera.

Distreta ab aquell espectacle una papallona, que portava entre sas alas algunas gotas d' aigua, no recordá que las havia d' abocar al cálzer d' una rosa de tot l' any, qu' abrigada ab una capa de fullas secas, se moria de set en un recó del bosch.

Un aucell saltava impacient per l' herbam y de tant en tant picava ab rabia entre las menudas fullas; per fí, emprengué l' vol portant entre son bech una cuca de llum. Por ser tenia sospitas de sa parella y anava ab la llumane- ta pera escudrinyar á sa llum tots los recons del niu.

Vaig tombá mos ulls per fugir de tal vista y dalt de la montanya vejí un arbre alt, pelat en son tronch de branca, y que sols cinch ne tenia en sa copa. Me semblá qu' era lo bras d' un gegant que malehia l' cel quant los Deus enter- raren son cos en la montanya, y que aquell bras ja ert, descarnat, s' alsava encare. Y ab lo vent que feya tocar l' una ab l' altre sas cinch branca, me semblavan los dits d' aquella má que contavan tristament los segles que devia trigar á vindrer lo judici.

Vaig sentir qu' un suor fret rosava mon front, mon cos tremolava ab por y la sanch glassada en mas venas s' ha- via abocat tota á mon cor que apressurat glatia.

Tenia por.

Volguí incorporar-me y arrencar á correr. Inútilment. Posí l' cap en mas mans y tanquí 'ls ulls.

Llavors vaig sentir estranyas veus que m' esglayaren mes.

Sentí l' remor de las branca sense fullas dels arbres, y vaig sentir que deyan:

¡Tingueu pietat de mí
que sé que soch un arbre y no ho puch di!

Y que repetian aqueixas paraulas, variantne sols una, las plantas, y las fullas secas rodolant, y l' riu. Y qu' aquei- xa era també la lletra del cant de la canyada.

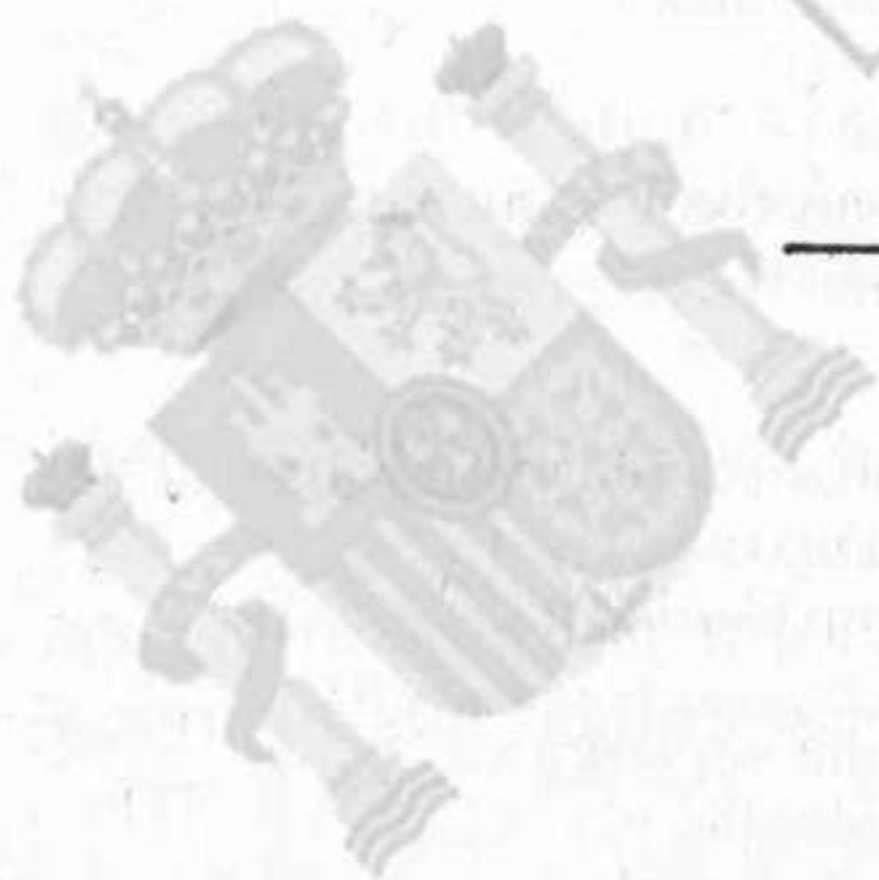
Y á través de mos parpres closos ab força, vaig veure vol- tat de la blavosa llum d' un foch follet, un cap de mort que m' mirava ab sos ulls buyts y fondos y negres. Y que de sa boca surtian aqueixas paraulas:

—Escolta, que may oblidarás lo qu' are sentis. Cuand l' home mort, queda en son cap un resto de inteligencia que li fá tindrer conciencia de son estat. ¡Llavors es lo patir! ¡Patir etern que no pot traduhirse puig li manca vida exterior, y que no pot dominarse puig ab la vida fuí la voluntat!

Y caiguí desplomat sobre la pols com ferit per un llamp.

JOAQUIM MARIA BARTRINA.

EN LA MORT DE MOS FILLS (*)

Set d' amor tinch, fins l' ànima esmortida...

Plahentas horas de mon cor volgudas,
Que de ma vida un paradís ne féreu,
¿Per qué vos mir en mon dolor perdudas?..

¡Oh verges ilusions, que un jorn volguereu,
Ab somnis bells, engarlandar ma testa!..
¿Per qué en oblit etern no romanguereu?

¡Ay!... ¡que trist es al cor vestit de festa,
Solcant lo mar beneyt de sa ventura,
Toparse front á front ab la tempesta!..

Y bregar ab la mort que al pás l' atura,
y entre castells d' escumejantas onas,
Lo cálzer apurar de l' amargura!..

¡Quan vária ¡oh sort! á ton capritx destronas
Los ídols qu' enlayrares tu mateixa,
Sos cors arrabassant, ab sas coronas!..

¡Cuán promptament un cant se muda en queixa;
Quan aviat es la mel beguda amarga,
Y 'l cel mes pur y blau lo llamp esqueixa!..

Ahir lo goig, que nostres cors embarga
Me sonreya... festiu, com lo nou dia,
Y avuy... ja 'm pesa del dolor la carga!..

Dos fills, mes bells que 'ls serafins, tenia,
Que n' eran mon tresor y ma riquesa,
Ma vida, mon amor y m' alegría.

Mes ¡ay!.. de cop la tempestat extesa
Demunt mon cap, ab crueltat estalla,
Y 'm trobo; las de mi!.. en la orfanesa!..

(*) Premiada ab segon accéssit en lo certámen de la Asociació literaria de Gerona de 1873.

Feyner dallayre, ab ma certera, dalla
Tendra *assutzena* qu' en mon sí dormia;
Y al despertar apenys de la batalla,

Al cim del Montserrat, lo *llir* perdia
Entre las boyras de la nit gelada
Que 'l palau enmantellan de Maria!..

Ferit del cor, retut per la jornada,
Com trist náufrech mirant la nau perduda
Y sens conhort á ma muller aymada.

En va clamava en mon neguit ajuda:
En va cercava un port en sa agonía
Ma ánima trista, pèls dolors batuda!..

De mística campana l' armonía
De timba en timba rodolant sonora,
La majestat del lloch y sa poesia,

De sos monjes la veu consoladora,
Del *Virolay* la celestial dolsura,
De nostra fe la llum encisadora,

Esquinsaren lo vel de ma amargura,
Y 'l port tranquil, que ab tant desitj cercava,
A mos ulls reflectí ple d' hermosura!..

¡Era la Verge!.. á quin entorn mirava
Sonrihentme mos fills, Mare amorosa,
Que devall son mantell m' abrigallava!..

Era Maria, mès que l' alba hermosa,
Y al brillejar de sa mirada pura,
Sentí la neu de mon trist cor ja fosa.

¡Ditxós instant aquell, en que segura,
Del uracá á despit, ma nau entrava
En vostre port de celestial ventura!..

¡Beneyt lo jorn que ab lo meu plor regava
Los vostres peus, ab ver amor ¡María!..
Y en Vos esperansat, així 'us parlava.

—«Jo sé que llúu sots vostre mant lo dia,
Rich de colors, perfums y de bellesa,
d' amor, y de consol y d' alegría.

Jo se podeu ¡Oh celestial Primpcesa!
Endolsir lo dolor que avuy m' acora,
Y en joya convertir ma greu tristesa.

No deixeu, pus, Mareta, al trist que plora;
Guariu del cor la greu mortal ferida;
Dáume un remey pera mos mals, Senyora.

Set d' amor tinch, fins l' ànima esmortida;
Y puig, sòu manantial de gracia eterna,
Deixáume beure en vostra font de vida.

¡Dáume la pau, tan desitjada y dolsa,
Puig vos he dat un tros de mas entranyas;
Ja que 'us deixo mon cor, mès que la molsa,
arrelat al rocam d' eixas montanyas!...»

Montserrat 30 d' Agost de 1868.

ANTONI MOLINS Y SIRERA.

BIBLIOGRAFÍA

Biblioteca agrícola.—Laboratori químic del pagés ó sia explicació raonada sobre la manera de funcionar alguns dels aparatos que necessita 'l pagés pera l' avansament de la Agricultura, donada en las sessions que sobre aquest punt professá en 1873 en l' Institut Agrícola catalá de S. Isidro per D. Lluís Justo y Villanueva, caballer de la Real Orde americana d' Isabel la Católica, Ingenier industrial, Doctor en ciencias, Sócio de mérit del Institut agrícola catalá de S. Isidro etc.—Obra escrita en castellá per lo mateix autor y traduhida al catalá per los Srs. Redactors de la Revista titulada *La Renaxensa* y publicada baix sos auspicis.—Primer quadern.—Barcelona.—Estampa de La Renaxensa, carrer de Montjuich del Bisbe, núm. 3-1874.

Difundir los coneixements científichs mes indispensables al avansament de la agricultura y en especial de la vinicultura, combatre per la estirpació de las prácticas rutinarias de que tant devots venian essent los nostres pagesos, enemichs de tota innovació, per racional que fos, gracias á un cert esperit de desconfiansa que es en ells idio-sincrátich, tal es la missió que s' ha proposat dur á cap l' inteligent y benemérit Sr. Justo y Villanueva durant los tretze anys que fa que es á Barcelona. Apóstol incansable, en la cátedra, en lo llibre, en lo laboratori, á tot arreu ha predicat ab fe y ab perseverancia sas profitosas doctrinas, y gracias á ellas y al concurs oficial del may prou encarit Institut Agrícola y al concurs particular dels zelosos membres que 'l componen la predicació ha dat fruyts ópims quals resultats práctichs se van veyent y en vias d' augmentarse cada dia.

No será de lo menos profitós á semblant empresa la publicació de la obreta anomenada, que es una tirada apart de la série d' articles ab que 'l citat Sr. Justo y Villanueva volgué contribuir á esta *Revista* en la colecció del any últim. Los nostres lectors la coneixen y aixís es escusat afegir res en alabansa sehua, tant mes quant son títol y son objecte constituheixen, de ells mateixos, la mellor recomanació.

Que l' éxit sia entre las classes á qui va dirigida 'l que 's mereix per sa importancia y no 's trigará en veure continuada la interessant *Biblioteca agrícola* de que es aqueixa publicació lo quadern primer.

S.

COMUNICAT

Sr. Director de LA RENAXENSA.

Molt senyor meu : Agrahiré de la amabilitat que 'l caracterisa que se servesca insertar en la Revista que ab tant de zel publica, las duas comunicacions adjuntas, remesa la una per lo Consistori dels Jochs Florals y contesta-
ció á aquesta la segona.

Enemich de fer públicas dissensions que jo 'n dich de familia, hauria callat en aquesta ocasió si no hagués mediat la rahó, poderosa per lo personal, que V. podrá veure ab lo contest dels citats documents y que estich segur que calificará com jo de suficient per á rompre 'l silenci que estava decidit á guardar y havia guardat fins ara.

Jo l' hi prech dispensa, ínterin l' hi anticipo las gracias y me repetesch de V. S. S. Q. B. S. M., Joan Sardá y Lloret.

JOCHS FLORALS DE BARCELONA.—Havent dit y afirmat en la reunió general extraordinaria de Adjunts que 's celebrá en lo vespre del 26 del actual lo Sr. D. Jaume Collell, Secretari que fou del Consistori de Mantenedors un any avans que V., aixó es en 1873, que era cert que no havia estés las actas corresponents á aquell any, á causa de lo molt que l' hi havia costat d' arrancar lo llibre de son antecessor en la Secretaria Sr. Coroleu, emperó que havia fet entrega á vosté de totas las minutas; y com l' actual Consistori en qüestió tant delicada, pensa fer un inventari cumplert de tots los documents de la Institució, en vista de que las minutas mentadas pèl Sr. Collell no obran entre 'ls papers de que V. me féu entrega, tinch l' honra de dirigi-
girli lo present, pera que 's servesca esmenar lo descuit, cas que hi siga, á la millor realisació dels fins del Consistori.

Dèu lo guard á vosté per molts anys.

Barcelona 29 Janer de 1875.—Lo Secretari, J. Roca y Roca.

No ha estat poca la sorpresa que he rebut al veurem entre mans la comunicació que s'ha servit dirigir-me eix Consistori reclamant-me las minutas d'actas de las sessions celebradas per los senyors que constituïan lo del any 1873. Y esta sorpresa ha pujat de punt al sapiguer ab quina ocasió l'ofici havia sigut acordat y remès, acort y remissió que venen justificats per complet ab lo succehit en la sessió extraordinaria celebrada per lo Cos d'Adjunts, en la nit del dilluns últim.

Segons llegeixo en la comunicació que motiva la present, corroborada en aquesta part y completada per las noticias que he rebut particularment de personas á qui dono absolut crèdit, al suscitar-se la qüestió de la validesa dels darrers Estatuts dels Jochs Florals y com s'alegués per algú la falta d'acta de la sessió en que 's discutiren y aprobaren, falta que 's feya estensiva á las demás actas de sessions celebradas per lo Consistori allavors regint, s'afirmá y assegurá per lo qui era son Secretari, Rnt. D. Jaume Collell, Prebere, que m'havia fet entrega, al encarregarme de la Secretaría, de las minutas de totas ellas, minutas que, afegia, no 's traslladaren al llibre corresponent per rahó d'haver demorat sa entrega lo Secretari del anterior, Don Joseph Coroleu.

Aquesta afirmació, vertida ab tó formal, en una reunió pública, per persona á qui 'l sagrat caràcter de que ve vestida fa suposar verídica, no controvertida per qui, membre del Consistori del '73 y del '74, tenia en son poder la Secretaría y d'ella 'm feu entrega, per forsa havia de ser acullida com á certa per part dels Srs. Adjunts presents á la sessió á pesar del caràcter gravíssim y personalment ofensiu de que anava acompanyada, y per forsa havia de motivar, y motivar de sobras, una formal reclamació del Consistori á qui tinch l'honor de dirigir-me.

Ni 'l qui soltá la afirmació estigué en lo cert, ni 'l qui com á recurs dialéctic se la afillá sino explícita, implícitament, en lo mes digne, ni l'un ni l'altre en lo que debian á la encara que humil, digna personalitat del comunicant. A aquest pertoca, donchs, sincerarse y puig lo càrrech fou públicament imputat, pública dech fer la vindicació; á qual efecte 'm permeto anunciar al Consistori mon propósit de demanar al Srs. Directors de LA RENAXEN-

SA la inserció de la present comunicació, precedida de la que la ocasiona, en las planas d' aquella Revista.

Faré historia íntima ja que íntims son tots los fets que d' ella han de ser objecte y eminentment íntim tot quant puch posar á contribució per á mon descárrech.

Pochs dias després de celebrada la sessió que per á renovació de cárrechs y reforma de Reglament tingué 'l Cos d' Adjunts á últims del any 1873 (y no preciso la data porque no vaig assistirhi ni he vist acta de ella per hont puga venir en coneixement de quina sia) vaig rebre un ofici suscrit per D. Albert de Quintana, Mantenedor *vocal*, pero no Secretari, del Consistori suitint, notificantme la elecció per á Mantenedor que á favor meu havia recaygut en aquella, é invitantme á una junta que havia de tenir lloch en la Sala de la Direcció de la Biblioteca de S. Joan. La tal junta se celebrá en un dels primers dias del mes de Janer, y en ella vaig desempenyar provisionalment, per rahó de no haverhi assistit lo Rnt. Sr. Collell, las funcions de Secretari, aixecant en qualitat de tal la acta deguda y es la primera de las que per mí suscritas figuran en lo corresponent llibre.

La dimissió dels Srs. D. Pau Milá y Fontanals y D. Lluís Cutxet en aquella sessió presentada, doná lloch al ingrés en Consistori dels Srs. Coll y Vehí y Masferrer, ausents d' esta capital y, en espera de la acceptació, los qui la havian ja prestada acordaren suspendre la constitució definitiva d' aquell fins y á tant que s' hagués rebut, constitució que retardava també per altra part la incertitut reynant entre 'ls Srs. Aguiló y Collell sobre quín dels dos hi entraria, vista la resistencia del segon fundada en lo llarch viatge que anava á empendre al estranger.

En aquestas, y després d' algunas reunions confidencials á una de las quals, dos ó tres dias avans de sa marxa, assistí 'l Rnt. Sr. Collell, vingué la acceptació dels dits Senyors suplents y en sa virtut, orilladas totas las dificultats, y una de ellas, la que acabo de mentar,—quedantse en definitiva 'l Sr. Aguiló,—en la segona quinzena de Janer fou possible la constitució formal del Consistori, en qual acte vaig ser elegit Secretari en propietat.

Quan aixó succehía, Mossen Collell era ja fora de feya dias, tant, que s' acordá sa exclusió sense noticia sehua, y 'ls documents y caixas y tot lo concernent á la Secretaría,

obravan en poder del ja nomenat Sr. Aguiló y en la Biblioteca de S. Joan. Vejas si podia un ausent, á qui no vaig veure en tot aquell temps mes que un sol dia, entregarme document de cap mena.

Constituhit lo Consistori y reclamant per mí tot lo que per rahó de mon càrrech debia guardar en mon poder, vaig rebre per entregas successivas fetas ab no curts intévalos, una caixeta buyda y espanyada, altra caixeta ab rebuts en blanch d' Adjunts numeraris y forans, lo llibre d' actas sense las del anterior, y res mes. Tant es cert aixó, que aquesta es encara la hora en que no he vist ni las comunicacions rebudas per lo Consistori precedent, ni l' estat de contes, ni document de cap mena, ni segells, ni res, y 'l segell dels títols de Mestre que he entregat á eix Consistori no m' ho fou á mí sino ara molt últimament, de mans del qui era porter del Consistori, y de part del qui 'l tenia en son poder, D. Marián Aguiló.

Ni actas ni minutas d' ellas res absolutament me va ser entregat, tant, que al tractarse de completar ab la corresponent á la festa lo volúm del any anterior, en prempsa encara alashoras, y topantse ab l' entrebanch de que no existia, vaig ser encarregat per lo Sr. de Quintana que dirigia la publicació, d' omplir aquell buyt, com ho vaig fer, tenint á la vista las relacions de la mateixa publicadas per distints periódichs d' esta localitat.

Gracias á la mehua creencia de que podia impunement anar de bona fé, y al meu desitj de no ferir cap susceptibilitat reclamant uns documents que no devia tenir ningú sino 'l Secretari, no vaig cuydar de pendre acta de la entrega dels objectes de Secretaría, esperant per á ferho en forma quan la entrega fos completa. Aquesta omissió en que no devia haver incorregut pero en que 'm van fer incorre las consideracions de delicadesa que jo creya dever guardar á qui era mes que jo, es causa de que no puga avuy rebatre y desmentir una afirmació mes que ab una altra afirmació, pero afirmació tal, aquesta segona, que no desmentirá ningú dels que formaban part del Consistori, per mes que en l' acte de vertirse la primera no fos objecte de la merescuda correcció per part de qui podia y devia ferho en defensa d' un ausent que no creu que mereixés ser sacrificat al mellor éxit d' una discussió.

Tornem á la historia. En aquest entremitj y en una de las sessions celebradas, se suscitá la qüestió dels Estatuts, que,—deyan los que havian concorregut á la sessió en lo *Foment de la Producció nacional*,—havian sigut consentits y aprobats y debian com mes aviat mellor publicarse y repartirse. De tals Estatuts no n' existia res mes que un borrador, crech que escrit de lletra del Rnt. Sr. Collell, borrador bastant informe, que no era cap acta y sí, segons sembla, 'l projecte estés per lo Consistori y llegit en la reunió d' Adjunts citada. La tal minuta, ó lo que sia, venia plena per tots cantons d' anotacions y acotacions, moltes d' ellas etceteradas á poch de comensar, en que constavan, segons afirmació dels assistents á aquella junta general, las esmenas ó modificacions proposadas y admesas; anotacions y acotacions que constituïan una especie de logogrif difícil d' interpretar y del qual era impossible trovar ni ningú trovava 'l verdader sentit. En aquest estat, y tenint en consideració la situació anómala en que 's trovava 'l Consistori, ab uns estatuts aprobats que no se sabia del cert quíns ni qué eran, se 'ns comissioná al Sr. Nanot-Renart, altre dels Mantenedors, y á mí, per á que, baix la inspiració especial del Sr. President y consulta posterior ab los demás Srs. Mantenedors que havian sigut autors del projecte, 'n confeccionessem un, extrayent lo poch que fos possible del borrador borrat que teniam á la vista, reconstruhintlo ab los recorts de cada hu y omplint buyts ab lo que bonament creguessem que convenia y hagués de ser ó hagués estat de la aprobació del Srs. Adjunts.

Aixís se feu, cometent, es cert, una ilegalitat, pero ilegalitat en que varem consentir tots per á veure de dar fí á las qüestions que duyan dividits als amants y sostenedors dels Jochs Florals, y per á tenir d' una vegada una lley á que atenirnos; aixís se feu y aixís se formulá la minuta dels Estatuts que obra entre 'ls documents de que jo duch feta entrega, minuta que fou llegida y aprobada en Consistori, que tingué en son poder una porció de temps lo Sr. Aguiló, que 'm fou retornada ab algunas esmenas de llenguatje fetas per una ma que no era la del dit senyor y que vaig fer imprimir al últim ab l' objecte de repartirla ó ab lo volúm ó després, pero avans de la nova reunió d' Adjunts; qual repart se suspengué per haverse acordat en reunió del 22

de Desembre últim no ferho, en vista de las reclamacions que contra ell y sa validesa se temia que 's suscitesen.

Aquestas son las tals actas rebudas de mans del Rnt. Senyor Collell á qui no he tingut lo gust de veure de desde avans de sa anada á Roma y en la reunió mentada al comens de la present. No cal dir que 'l borrador, ó lo que 's vulla, del Reglament de que vinch parlant, va ser estripat per mí com á paper inútil y en sa major part ininteligible. Vejas la bona fé ab que dit senyor procedí al afirmar que me las havia entregadas y la bona fé ab que procedí, al no rectificarho, qui tant y mes que jo sabia lo succehit.

He fet aquesta historia retrospectiva perque era indispensable á ma justificació. Eix Consistori, en vista d' ella, farà lo que estime mes convenient per á la obtenció de tals minutas si es cas que existescan, de lo qual me permeto dubtar puig, si no m' es infeel la memoria, no una sino varias vegadas, en conversa particular ab los senyors que formavan part del Consistori penúltim y ho havian estat també del antepenúltim, s' afirmá per aquestos lo contrari, afegints' hi per al Secretari que fou d' aquest, lo tants cops nomenat Rnt. Sr. Collell, alguns calificatius que no revelavan massa bon concepte de sa laboriositat y diligencia en aquell càrrech.

Jo prego al Consistori que 's digne excusarme per haver molestat sa atenció mes de lo que devia, y espero que ho farà dada la importancia del assumpto.

Que Deu lo guarde molts anys.

Barcelona 29 de Janer de 1875.—Joan Sardá.—Sr. President del Consistori dels Jochs Florals.

NOVAS

Ha mort en aquesta ciutat D. Llorens Presas, catedràtic de matemàtiques, en la facultat de ciències, en nostra Universitat literaria. Lo Sr. Presas, fill d'una família de posició humilíssima, havia arribat á 18 anys sense saber llegir ni escriure, havent comensat, desde aquesta edat, relativament avansada, sos estudis, seguits ab tant d'ardor, que 'l feren una de las notabilitats espanyolas en ciències matemàtiques. A més de la càtedra desempenyá varias comissions en congressos científichs, ahont feu quedar en molt bon lloch á nostra pàtria.

En lo número de l'excelent *Revue de questions historiques* corresponent al mes de Janer, figura una correspondència espanyola firmada pel conegut crítich y literat D. Francisco Miquel y Badia. S' ocupa en ella dit senyor de las principals obras de caràcter històrich publicadas darrerament á Espanya, parlant de LA RENAXENSA ab favorables termes, que no podém menys d'agrahirli molt.

Lo Consistori dels Jochs Florals d'enguany ha quedat constituït del modo següent: D. Francesch Pelay Briz, President; D. Adolf Blanch, D. Celestí Barallat, D. Joseph Balari, D. Joaquim Fontanals del Castillo, D. Antoni Aulés-tia; y D. Joseph Roca y Roca, Secretari.

S' han estrenat á l' Odeon lo drama en tres actes *Lo Pagès del Ampurdà*, de D. Antoni Ferrer y Codina y la pessa titolada *¡Un pedris!*

Segons los periódichs, l' éxit del primer ha donat origen á una societat que 's proposa fer representar obras catalanas d' aquell género en lo citat teatro del Odeon, comensant ja sas funcions lo dijous de la próxima setmana. Sembla que en la elecció de produccions se vol desterrar tot exclusivisme. Déu ho fassi! y puga ab axó recobrar algun tant sas forsas lo Teatro Catalá, que prou ho necessita.

Los coneguts artistes Srs. Plá y Pellicer han presentat

al públich madrileny en lo teatro de Jovellanos lo *Panorama de la guerra del Nort* de que haviam parlat á nostres lectors. L' exhibició ha obtingut una acceptació complerta havent la concurrencia cridat á las taulas als autors.

L' Epoca de Madrit, al acusar la rebuda del *Calendari Catalá* ne parla molt favorablement.

Los primers números (15 Janer) de 2 novas revistas han visitat últimament esta redacció. Es la 1.ª lo *Museo Balear de historia y literatura, ciencias y arts*, continuació de la *Revista Balear* que per espay de 3 anys ha vist la llum á Palma de Mallorca, aparexent ara ab menor tamanyo, luxosa impressió y contenint dit número notables articles — poesías dels Srs. Pons, Tarongí (*Literatura catalana*), Ménydez, Roselló (*Curiosidades históricas*), Forteza (*Les esperances del mon*), Costa (*Pregaria del pobre*) y Carnicer. Es la 2.ª, segons diu, de ciencias, arts, literatura é historia local, nomenantse *El Cronicon Ilerdense*, pero apar manifestanment que la última secció hi tindrà un predomini especial, ja per ser son principal redactor lo Sr. D. Joseph Pleyan de Porta, autor dels novells *Apuntes de Historia de Lérida* que completará en las planas de la matexa revista ab documents y estudis histórichs qu' allí no hi pogueren cabre, ja per mostrarho axí los treballs del primer número que consistexen, además de dos poesias dels Srs. Pagés y Zauny, en lo comens d' una traducció castellana de los *Consuetudinis Ilerdenses*, en una investigació arqueológica sobre certs banys árabes de Lleyda y en la redacció de la segona entrada que feu en dita ciutat la Rey D. Felip IV, l' any 1644.

Molt nos plau que semblants companys hajan vingut á ajudarnos en nostra tasca que seguim ab perseverancia pera honra y profit de la terra é il·lustració de nostres germans, empero voldriam véurerlos rublerts d' un catalanisme mes pronunciat, may sia sino, literalment considerat, ab un xich mes de predilecció envers la llengua de nostres pares. Lo *Museo*, ja conté articles en catalá, pero, tot y no rebujant la col·laboració castellana, podria la redacció haber adoptat com á propia aquella y no esta llengua. *El Cronicon* cau en lo mateix erro y encara en altres pitjors; primerament verteix del llatí al castellá unas lleys consuetudinarias que per rahó de esser tals y poderse compéndre millor dels abitans de aquella encontrada, per los quals foren observadas, haurian d' esser reduhidas al catalá; y segonament no inserta la Revista en nostre idioma sino una relació histórica del segle XVII, porque axí está en l' original. ¡Exemplar llissó que los que la escrigueren dónan á llurs néts!

Sentim verament, haver tingut de saludar d' aytal ma-

nera á nostres benvinguts col·legas, empero exa pena se tornarà en goig, si nostres prechs son escoltats, com ho demana, ab nosaltres l' enaltiment de la mare patria.

Lo últim número de *La Llar*, publica lo següent sumari: Noticias sobre la Universitat de Barcelona, per D. Evaristo Monsó y Alomar.—Al Segle (poesía), per D. Isidro Reventós y Amiguuet.—Lo Bolsista, per D. Francesch Pagés.—La Cançó de la Comptesa infidel, per D. Ramon E. Bassegoda.—Apuntes històrichs de Sans, per D. Jascinto Laporta.—Las quatre llunas, per D. Antoni Codina.—Albums.—Novas.—Xarada.—Correspondencia.

La Bandera Catalana, en son número 4, publica los següents treballs:

Entrada del compte Bara en Barcelona; per F. Rodriguez y Masdeu.—¿Que no't vull? (poesía), per N. J. Pousan.—Ells y nosaltres, per S. Alsina y Clos.—A una dama desdenyada (poesía), per Enrich Franco.—Efemérides de la Historia de Catalunya, per Joseph Fiter é Inglés.—La tomba y la rosa (poesía), per Joan Estruch.—La filla del marxant, per A. C. V.—Aubada de amor (poesía), per A. B. de R.—Curiositats y novas.—Gra y Palla.—Xarada.—Correspondencia.

Causas independents de la Redacció han retardat la sortida de aquest número de LA RENAXENSA. Esperem que nostres lectors nos ho dispensarán.

Los suscriptors que hagin dexat de rebre algun número, poden passar á recullirlos tots los dias á la imprenta d' esta Revista de 11 á 1 del mitj dia.

TAULA DEL PRESENT NÚMERO

Apeles Mestres.	Marian Fortuny. (Neurología.)	269
Joseph Puigari.	Del mal parlar en catalá.	274
María de Bell-lloch.	La pesca del Fluix.. . . .	280
J. Maria Bartrina.	Delirium tremens.	285
Antoni Molins y Cirera.	En la mort de mos fills.	288
Joan Sardá.. . . .	Biblioteca Agrícola. (Bibliografía.)	291
Id.	Comunicat.	292

Estampa de La Renaxensa, Montjuich del Bisbe, núm. 3.